

Statistika zemřelých podle příčin smrti se změnila

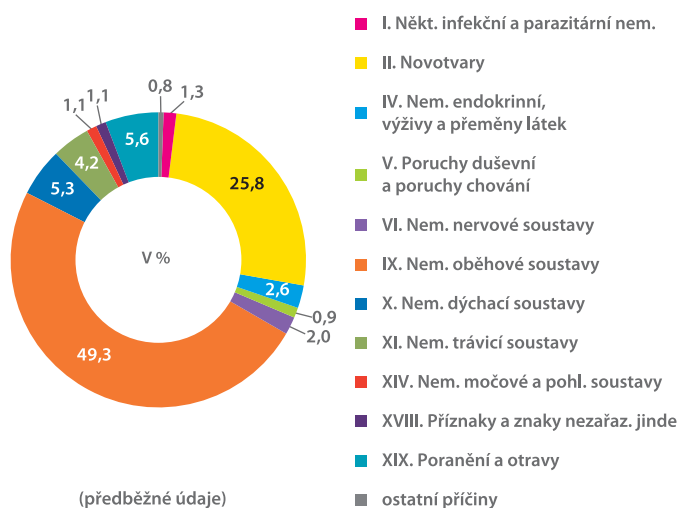
Data o úmrtnosti podle příčin smrti jsou jednou ze skupiny ukazatelů používaných pro vyjádření zdravotního stavu populace. **Zavedení automatizovaného kódování** od roku 2011 přispělo k výraznému zvýšení jejich kvality.

Výsledná kvalita dat o úmrtnosti závisí na dvou faktorech: na zaznamenávání příčin smrti lékaři na Listu o prohlídce zemřelého a na výběru základní příčiny smrti podle stanovených pravidel Světové zdravotnické organizace (WHO).

Kódování příčin

Koncept základní příčiny smrti a její statistické zpracování zavedla 6. revize Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN). Do té doby byla zpracovávána bezprostřední příčina smrti. Základní příčina smrti je definována jako choroba nebo trauma, které inicializovaly řetězec chorobných

Struktura zemřelých podle tříd příčin smrti v roce 2011

Zdroj: ČSÚ

stavů přímo vedoucích k smrti, nebo jako okolnosti příhody nebo násilí, které přivodily smrtelné poškození.

Výběr základní příčiny smrti je založen na diagnózách uvedených lékařem na Listu o prohlídce zemřelého. V části I je zaznamenáván řetězec příčin přímo vedoucích ke smrti. Část II slouží k uvádění stavů sice přispívajících ke smrti, ale bez vztahu k základnímu řetězci. Tzv. kódování příčin smrti probíhá v rámci zpracování všech statistických hlášení demografické statistiky. Ve výstupní databázi zemřelých je vedena pouze základní příčina smrti, podle které se připravují všechny výstupy.

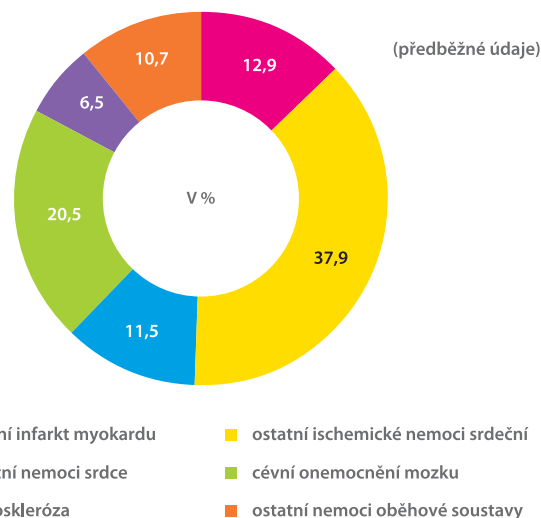
List o prohlídce zemřelého

Lékař, který ohledával mrtvého, vyplňuje **List o prohlídce zemřelého (LPZ), dříve List o prohlídce mrtvého**, na jehož základě vyplní matriční úřad statistické hlášení o úmrtí (Obyv 3–12). To je pak zasíláno ČSÚ k centrálnímu zpracování.

Od roku 2013 bude sběr dat o zemřelých v souvislosti s novou vyhláškou o Listu o prohlídce zemřelého (s účinností od 1. 4. 2012) probíhat upraveným způsobem, kdy na matriční úřad (a pohřební službu) půjde pouze „administrativní část“ Listu o prohlídce zemřelého (část A) a další údaje o zemřelém, včetně příčin smrti, půjdou na ÚZIS ČR (část B).

Na podkladě části A matriční úřad vyplní **statistické hlášení** Obv 3–12, které již **nebude obsahovat údaje o příčinách smrti**. Ty obdrží Český statistický úřad od Ústavu zdravotnických informací a statistiky ČR ze zpracování částí B Listu o prohlídce zemřelého.

Struktura zemřelých na nemoci oběhové soustavy v roce 2011

Zdroj: ČSÚ

Zkvalitnění procesu

V České republice byly od zavedení 10. revize MKN v roce 1994 realizovány dva programy pro zvýšení kvality statistiky příčin smrti. Prvním byl grantový projekt Improvement of statistics of Causes of Death, který se uskutečnil v letech 2006–2007 (dílní projekt grantu Evropské Komise Transition Facility Multi-Beneficiary Programme for Statistical Integration in 2004), v jehož rámci se realizovaly aktivity cílené na zkvalitnění dat jak na vstupu, tak na výstupu. V oblasti certifikace příčin smrti lékaři šlo zejména o vybavení lékařů a lékařských fakult informačním letákem či brožurou s klíčovými informacemi o uvádění příčin smrti na LPZ. V oblasti zkvalitnění procesu výbě-

ru základní příčiny smrti se jednalo zejména o odstranění postupů, které nebyly v souladu s pravidly WHO, a o zavedení tzv. ACME (Automated Classification of Medical Entities) rozhodovacích tabulek v papírové podobě do praxe, což jsou tabulky poskytující úplný výčet všech vztahů mezi onemocněními, který je potřeba pro aplikaci pravidel výběru základní příčiny smrti.

Druhým byl projekt Quality improvement of causes of death statistics by automated coding (rovněž spolufinancovaný Evropskou Komisí), který řešil implementaci automatizovaného kódování (ACS – Automated Coding System) do zpracování statistiky příčin smrti v ČSÚ od roku 2011. Význam automatizo-

vaného kódování spočívá v zajištění výrazně větší homogenity kódovacích procedur než při manuálním kódování, čímž dochází k eliminaci (nevyhnutelného) subjektivního přístupu jednotlivých pracovníků provádějících kódování a výběr základní příčiny. ACME rozhodovací tabulky jsou součástí softwaru pro automatizované kódování a jejich zavedení do kódovací praxe v rámci předchozího projektu bylo de facto předstupněm přechodu na ACS. Vstupy pro ACS jsou kódy všech stavů uvedených na statistickém hlášení v části o příčinách smrti, včetně jejich pozice.

Pro implementaci v ČSÚ byl zvolen software IRIS (výsledek mezinárodního projektu expertů z Francie, Maďarska, Německa a Švédska), který byl vyvinut pro aplikaci automatizovaného kódování v neanglicky mluvících zemích. Jedná se v podstatě o nadstavbu amerického softwaru MMDS (Mortality Medical Data System) vyvíjeného od roku 1967. Tento program má nicméně své limity, výběr základní příčiny v případě mateřských, perinatálních a vnějších onemocnění není dostatečně spolehlivý a je nutně

v těchto případech uplatňovat manuální výběr.

Součástí projektu zavádějícího IRIS byla i studie, jak ACS ovlivnilo strukturu statistiky příčin smrti. Zakládala se na 25 tis. statistických hlášeních o úmrtí ze začátku roku 2010 a ukázala, že 86,4 % hlášení bylo možné zpracovat automatizovaně a že se částečně změnila struktura zemřelých podle příčin smrti. Změny však nesouvisely pouze s přechodem na automatizované kódování, ale i s implementací aktualizací MKN-10, které se v České republice uskutečnily v letech 2009 a 2011. Největší přírůstky totiž zaznamenaly třídy, u kterých došlo ke změnám pravidel výběru základní příčiny, a to V. třída (poruchy duševní a poruchy chování) a VI. třída (nemoci nervové soustavy). Tyto třídy se ovšem podílely na celkové úmrtnosti jen okrajově. Naopak největší úbytky se objevily u XVIII. třídy (příznaky, znaky a abnormální klinické a laboratorní nálezy nezařazené jinde) a X. třídy (nemoci dýchací soustavy).

Více podrobností můžete čerpat z publikací ČSÚ:

Demografická ročenka ČR 2010 – kapitola G, Zemřelí podle příčin:
<http://czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/p/4019-11>

Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2010 – kapitola VI., Úmrtnost:
<http://czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/p/4007-11>

Zemřelí podle seznamu příčin, pohlaví a věku v ČR, krajích a okresech 2001 až 2010:
<http://czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/p/4017-11>

Další informace najdete na www.uzis.cz

Magdaléna Poppová
 Terezie Štyglerová
 oddělení demografické statistiky